

„ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ НЕЩА“

от Еми Томасън

“Fictional Entities” Amie Thomasson in Companion to Metaphysics by Kim and Sosa/

Реконструкция от Марина Бакалова

Статията е защита на артефактуализма относно художествения дискурс. Тя има следната структура:

- I. Представяне на проблема.*
- II. Представяне на основните позиции с техните проблеми, от които артефактуализмът е най-малко уязвим.*
- III. Метафизически съображения и защита на артефактуализма.*

- I. Проблемът: трябва ли да приемем нещата, които са плод на художествена измислица като част от нашата онтология?*

Основанията ни да ги приемем са лингвистични: в литературните си дискусии ние правим различни твърдения относно художествените персонажи. Тези твърдения претендират за истинност, следователно трябва да има нещо, което ги прави истинни.

4 вида твърдения в художествения дискурс:

1. Твърдения в самия сюжет: „/Холмс/ е най-съвършената мислеща и наблюдаваща машина, която светът е виждал.“ от „Скандал в Бохемия“.
2. Твърдения за несъществуване „Шерлок Холмс не съществува.“
3. Разговори между читатели относно съдържанието на творбите – за самата творба или сравнение между две творби, например „Ана Каренина е по-умна от Ема Бовари“.
4. Дискурс външен на художествената измислица /относно нея/ „Холмс е художествен персонаж“, „Прототипът на Холмс е лекар, който Доул е познавал“.

Тези твърдения са истинни или поне претендират за такива. Но ще забележите, че те си противоречат. Например, твърдението „Холмс/ е най-съвършената мислеща и наблюдаваща машина, която светът е виждал.“ противоречи на твърдението „ШХ не съществува“, „Хамлет е роден от Гертруда“ противоречи на твърдението „Хамлет е създаден от Шекспир“.

Всяка теория за художествената измислица трябва да даде обяснение на тези 4 вида твърдения и да разреши логическия конфликт между тях. Тя би трябвало да ни каже също така дали да приемем художествените неща като съществуващи референти на изказванията ни и ако да - какъв вид неща са те и какво е буквално истинно за тях. Ако пък не искаме да приемем художествените неща в онтологията ни – трябва да обясним как е възможно да имаме истинни твърдения, които включват нерелевантни термини?

II. Основни позиции:

1. **Теория за преструването** /Kendall Walton, Stephan Schiffer 1996/: художествените неща реално не съществуват, авторите им и ние говорим за тях само наужким, преструвайки се че са истински. Кендал Уолтън разглежда и четирите вида дискурс като преструване, в което не реферираме към нищо реално. Според Уолтън, художествената творба *авторизира* определена игра на преструване, в която и по отношение на която определени твърдения са приемливи, а други не са. Това става по аналогия с детската игра. Например, когато играем на жмичка – определени действия са удачни в контекста на играта, а други – не.

Тази теория дава обяснение на дискурс 1-3, но има сериозни проблеми с обяснението на 4. За да бъдат изказванията „Холмс е художествен персонаж“ и „Прототипът на Холмс е лекар, който Дойл е познавал“, буквално истинни, а те интуитивно са такива, трябва Холмс да е нещо съществуващо. Иначе не можем да обясним как те са истинни

Уолтън твърди, че външният дискурс 4 предполага нови, неофициални, *ad hoc* игри на преструване, в които има два вида хора – реални и измислени от авторите. Нелепо е да наречем това реферирание преструвка, в него перспективата е от гледна точка на реалния свят.

Но ако не можем удачно да използваме дискурса на преструването във всички случаи 1-4, трудно ще избегнем постулирането на художествените неща в нашата онтология.

Версията на Шифър: Използването наужким на художествените имена въвежда единичен термин, който след това се употребява хипостазирано в литературните дискусии /Критици на теорията: Martinich/Stoll 2007, Ch.2. /

2. **Негативна свободна логика** /Марк Сейнсбъри 2005/ Също отрича че художествени неща съществуват. Теорията е, че художествените имена са нерефериращи термини и че всички прости изречения, използващи нерефериращи термини са неверни. „Холмс съществува“ е невярно, а отрицанието му „Холмс не съществува е вярно“. Това е по-просто и правдоподобно обяснение за истинността на твърденията за несъществуване от категория 2 според Томасън. Дискурс 3 се обяснява с добавяне на художествен оператор пред изказването. Така, изказването „Холмс решава първия си случай в училищните си години“ е невярно, докато „Според романа, Холмс решава първия си случай в училищните си години“ е вярно. Когато се сравняват 2 романа се слага агломеративен оператор пред изказванията, отнасящ се до тоталното съдържание на двата романа. Проблем за теорията отново са изказванията от тип 4, защото не можем да обясним истинността им чрез оператор *според романа*. Ние не утвърждаваме, че *според романа* Холмс е художествен персонаж“, а утвърждаваме че Холмс е художествен персонаж по принцип.

Подходи, които приемат съществуването на художествени неща:

3. **Посибелизъм** /Крипке го предлага и отхвърля скоро след това, през 1972/: Художествените персонажи са възможни хора, описани от историите. Проблемът е, че името ШХ не функционира като описание, което се удовлетворява от различни възможни индивиди. Ако беше така, то би имало твърде много възможни индивиди, които отговарят на описанието и не можем по неслучаен път да определим кой от тях е Холмс. ШХ е собствено име, което реферира към индивид, с който употребата на името има историческа връзка. Името реферира до точно този индивид във всички възможни светове.

/Томасън не казва нищо друго за посибилизма, защото каузалната теория за имената обслужва собствената ѝ теория, но без посибилисткия елемент, ще видим как/.

4. **Майнонгианизъм.** Алексиус Майнонг, известен с необичайната си онтология разсъждава така: ако имаме познание трябва да има нещо, което познаваме. Ако знаем, че кръглият квадрат е кръгъл, трябва да има нещо – кръгъл квадрат - за който знаем, че е кръгъл. Според Майнонг, има кръгъл квадрат, но той не съществува, той е *несъществуващ обект*. Следователно, и това е основно, между „има х“ и „х съществува“. По друг начин казано, можем да квантифицираме върху неща, които не съществуват, т.е. съществуването се разграничава от квантифицирането. Художествените измислици дават истинно описание на такива несъществуващи обекти и техните свойства.

Ръсел критикува това гледище с аргумента, че историите приписват свойството „съществуване“ на своите обекти, едно от приписаните свойства на Холмс е, че той съществува, което е в противоречие с теорията, че Холмс е несъществуващ обект. С това противоречие на теорията се преборват нео-майнонгианците като Терънс Парсънс 1980 и Едуард Залта 1983.

Парсънс разграничава два вида свойства: *свойства в ядрото* /като човек, детектив и пр/ и *свойства извън ядрото* /като съществуващ, възможен и пр./ . Въз основа на това, той твърди, че художественият персонаж притежава само ядрови свойства. Проблемът обаче е, че самата история може да говори за неща, които съществуват и неща, които не съществуват. Въпросът е как да ги разграничим? Парсънс говори за *размити ядрови свойства*, които съответстват на извън-ядровите свойства и в този смисъл например Холмс не съществува в извън ядрови смисъл, но има размито /ядрово/ съществуване, т.е. по някакъв начин съществува в историята.

Едуърд Залта решава това противоречие по друг начин. Той разграничава два модуса на предикация: зашифриране и илюстриране. Художествените неща зашифрират всичките си свойства, за които се твърди в историите, но не ги илюстрират. Холмс има зашифрирано съществуване, но илюстрира несъществуване.

5. **Абстракционизъм:** Художествените неща са съществуващи абстрактни обекти /Никълас Уолтърсдорф/. Художествените персонажи не са личности или индивиди, а *видове* личности, които съществуват. Авторите не реферират към никой, когато пишат историите, а очертават вида личност с неговите характеристики и свойства. Бидейки абстрактни, видовете не притежават свойствата си буквално, а само чрез дефиниция. Следователно, те имат само есенциални свойства. Твърденията /3/ са истинни само когато съответстват на есенциални свойства за вида личност Холмс. Но много от свойствата, които приписваме на персонажите във външния дискурс /4/ са такива, които абстрактната личност наистина притежава, без да са есенциални за вида, който представлява, например свойството че е художествен персонаж не е есенциално за абстрактния вид Холмс, представен от Дойл. Естествено абстракционизмът има голям проблем с твърденията за несъществуване, тъй като абстракционистите на първо място утвърждават че абстрактните същности съществуват. Уолтърсдорф предприема две стратегии за да обясни твърденията 4. Идеята е, че понякога те са истинни от гледна точка на абстракционистът, в случаите когато се има предвид, че видът никога не е имал конкретен пример или когато се има предвид, че авторът не реферира към конкретен човек, когато използва името в историята.

Трите последни гледища си приличат по това, че са фокусирани върху вътрешните изказвания от тип 3, но имат проблем с външните изказвания от тип 4. Тъй като и възможните, и абстрактните, и майнонговите неща съществуват преди създаването на романите, тези теории имат сериозен проблем да обяснят акта на създаване на персонажите от техните автори. Това е причина по-новите гледища да се фокусират върху изказванията от тип 4.

6. **Артефактуализъм** /вдъхновен от Роман Ингарден 1931/ Според Роман Ингарден, художествените персонажи са чисто интенционални обекти, които дължат съществуването си на съзнанието. Крипке 1973 казва, че ХП са човешки творения, които макар и в някакъв смисъл абстрактни са случайни, и се дължат на действията на разказвачите.

Съвременен артефактуализъм: Шифър 1996, Салмън 1998, Томасън 1999, Ван Инваген: За артефактуалистите само твърденията от група 4 са буквално истинни. ХП са абстрактни артефакти, създадени от действията на своите автори и тяхното съществуване е зависимо

от съществуването на тези истории, копия, спомени и пр. Важна роля играе твърдението, че статута на ХП е подобен на този на други социални и културни неща като държавните закони, симфониите и др. художествени произведения.

Вътрешният дискурс не приписва свойства, които ХП реално имат. Истини се казват когато пред изказването сложим *според художественото произведение*.

Най-големият проблем на артефактуализмът са твърденията 2 за несъществуване, защото се утвърждава, че ШХ съществува като роман. Артефактуалистите предприемат подобна стратегия като абстракционистите като разделят определени смисли, в които твърдението е истинно и други – в които не е. Според Томасън 1999 – ШХ не съществува в смисъл, че няма такъв човек като ШХ, а отговорът на ван Инваген 2003 – че няма такъв обект, който да отговаря на описаното в историята. Каузалната верига на употреба на името води към романа, а не води към кръщаването на реално съществуваща личност.

III. *Метафизически съображения*

Някои считат, че независимо от лингвистичните съображения имаме метафизически основания да НЕ приемаме художествените неща в онтологията си. Основното съображение е свързано с принципа на онтологическата пестеливост, основан върху бръснача на Окам. Според бръснача на Окам, ако има начин да обясним езиковите употреби без онтологическото допускане за художествени неща, по-добре да не правим това допускане. Томасън подчертава, че всъщност **НЯМА** начин да обясним художествения дискурс без допускането на референти на изказванията ни, затова бръсначът на Окам е нерелевантен към случая.

Оттук нататък Томасън изразява неудовлетворението си от метафизическите допускания на отделните позиции като се опитва да даде път на артефактуализма.

Неудовлетворение от майнонгианизма: неясното разграничение между „има“ и „съществува“

Неудовлетворение от абстракционизма и посибилизма: Факт е, че художествени неща са създадени и случайни характеристики на актуалния свят, което е в противоречие и с двете гледища. Освен това, някои истории са умишлено противоречиви, което ги прави *невъзможни*, т.е. те няма референт във възможен свят. Друг проблем, свързан с условията за идентичност на персонажа е, че според тези гледища, всички описани свойства на ИН са

есенциални за тях, което означава, че ако авторът би сменил някакво незначително свойство, той би говорил за друг човек. Тогава интерпретациите на творбата не биха били интерпретации на тази творба.

Артефактуалистите избягват тези затруднения, защото приемат, че художествените неща са създадени от действията на автора и индивидуирани главно чрез историческия си произход. Историческият континуитет, а не приписаните свойства са първичния фактор на идентичността на ХП. Така, един следващ автор може да припише нови свойства на предварително съществуващ персонаж, при положение че познава достатъчно добре оригиналния, за да може да реферира към него.

Неудовлетворението от артефактуализмът е свързано с допускането на *създадени абстрактни неща*, което е абсурдно тъй като абстрактното нещо съществува извън пространството и времето и не може да бъде създадено. Томасън 1999 отговаря, че много други социални феномени са абстрактни артефакти, като законите, сключването на брак, симфониите и др. произведения на изкуството. Въпреки, че този „companions in guilt argument“ на пръв поглед не е много убедителен, той е за предпочитане пред алтернативата да отречем съществуването на всички тези неща. А е трудно да намерим начин да перифразираме говоренето за тях. При всички положения е трудно да намерим начин за перифразиране без да реферираме към историите /т.е. абстрактните артефакти/, в които героите се появяват. Така, че според Томасън артефактуализмът е за предпочитане пред останалите теории за художествените неща.